

Maria Tarnowska, Waldemar Szlachcic

Akta Polskiej Partii Robotniczej w zasobie aktowym Archiwum Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Olsztynie

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 3-4, 429-446

1977

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Waldemar Szlachcic, Maria Tarnowska

AKTA POLSKIEJ PARTII ROBOTNICZEJ
W ZASOBIE AKTOWYM
ARCHIWUM KOMITETU WOJEWÓDZKIEGO
POLSKIEJ ZJEDNOCZONEJ PARTII ROBOTNICZEJ
W OLSZTYNIE

UWAGI WSTĘPNE

Archiwum Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Olsztynie powstało w 1956 roku na mocy uchwały Sekretariatu Komitetu Centralnego z 17 stycznia 1956 roku o przekształceniu w archiwa składnic akt partyjnych¹.

Na zasób archiwalny składają się akta Komitetu Wojewódzkiego i komitetów powiatowych Polskiej Partii Robotniczej, Polskiej Partii Socjalistycznej, organizacji młodzieżowych: Zarządu Wojewódzkiego Związku Walki Młodych, Zarządu Wojewódzkiego Związku Młodzieży Wiejskiej „Wici”, Wojewódzkiego Komitetu Organizacji Młodzieżowej Towarzystwa Uniwersytetów Robotniczych, Związku Młodzieży Demokratycznej, Wojewódzkiego Komitetu Jedności Młodzieży Polskiej oraz Związku Młodzieży Polskiej. Największym zespołem otwartym jest zespół Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Olsztynie. Na skutek reformy administracyjnej w 1975 roku zasób Archiwum zwiększył się o zespoły zamknięte komitetów powiatowych. W dużej części przejęte zostały również akta komitetów miejskich i gminnych. Oprócz dokumentacji aktowej zgromadzone zostały w Archiwum posiadające wagę dokumentu wspomnienia, relacje, pamiętniki 143 działaczy ruchu robotniczego. Na uwagę zasługują wspomnienia z okresu międzywojennego, między innymi Piotra Chomse, Gustawa Jagiełły, Władysława Spychały, Stanisława Włodarskiego, zaś z okresu wojny Seweryna Bidzińskiego, Karola Małka, Artura Wiślicza. Niezwykle cennym uzupełnieniem zespołu Polskiej Partii Robotniczej są wspomnienia I sekretarza, Michała Sokołowskiego, relacje sekretarzy wielu komitetów powiatowych, członków Egzekutywy i członków Komitetu Wojewódzkiego, między innymi Jerzego Burskiego, Wacława Gumińskiego, Franciszka Kurzynogi, Juliusza Malewskiego. Dużą wyprawą historyczną posiada zgromadzona w archiwum kartoteka poległych

¹ Składnice akt partyjnych zorganizowane były przy komitetach wojewódzkich Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej na mocy uchwały Sekretariatu Komitetu Centralnego z 28 II 1953 r.

w walce o władzę ludową. Zbiór fotografii zawiera kilkaset utrwalonych istotnych wydarzeń z życia partii, jak również zdjęcia czołowych działaczy ruchu robotniczego. Istotnym uzupełnieniem zasobu jest również zbiór plakatów z okresu Polski Ludowej.

Wzrastające zainteresowanie historią ruchu robotniczego, obchody 35 rocznicy powstania Polskiej Partii Robotniczej oraz postulaty środowiska olsztyńskiego, domagającego się informacji o zachowanej dokumentacji aktowej, skłoniły do opracowania niniejszego artykułu, informującego o stanie zachowania i zawartości zespołu Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Partii Robotniczej w Olsztynie, pierwszej partii na Warmii i Mazurach w 1945 roku.

Uwzględniając wagę dokumentacji Komitetu Wojewódzkiego poszerzono informację o zawartości poszczególnych grup rzeczowych lub poszczególnych jednostek archiwalnych, wskazując na istotne dla badań naukowych dokumenty. Z uwagi na problem akt powtarzalnych oraz opublikowany przez Centralne Archiwum Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej *Informator o zasobie Archiwum KW PZPR w Olsztynie 1945—1948*, zrezygnowano ze szczegółowego omówienia akt komitetów powiatowych².

Komitet Wojewódzki Polskiej Partii Robotniczej na Warmii i Mazurach powstał 18 kwietnia 1945 roku na zebraniu, zorganizowanym z inicjatywy delegatów Komitetu Centralnego, Franciszka Rohatyńskiego i Józefa Łączyńskiego, z udziałem aktywu partyjnego przybyłego na teren Olsztyna w ramach skierowań z poszczególnych resortów, między innymi pracowników Urzędu Pełnomocnika Rządu RP na Okręg Mazurski, członków Grupy Operacyjnej, Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowych, Dyrekcji Poczty i Telegrafów, Urzędu Ziemińskiego i Zarządu Miejskiego Olsztyna³. Na zespół Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Partii Robotniczej w Olsztynie składają się akta z lat 1945—1948 w ilości 265 jednostek archiwalnych, wytworzone przez własną kancelarię oraz materiały nadsyłane przez Komitet Centralny Polskiej Partii Robotniczej, komitety powiatowe, miejskie oraz inne partie polityczne, organizacje społeczne, urzędy, instytucje państwowe i samorządowe z terenu ówczesnego woj. olsztyńskiego. Jedynie kilka dokumentów, zasygnalizowanych w artykule, dotyczy działalności komórek partyjnych kolejarzy w Białymstoku. Materiały te uporządkowane zostały według instrukcji Archiwum Zakładu Historii Partii przy Komitecie Centralnym Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. W myśl tych wytycznych nadana została zespołowi następująca struktura: Konferencje Wojewódzkie, Plenarne Posiedzenia, Wojewódzka Komisja Rewizyjna, Egzekutywa Komitetu Wojewódzkiego, Sekretariat Komitetu Wojewódzkiego, Wydziały: Organizacyjny, Propagandy, Rolny, Przemysłowy, Komunikacyjny, Zawodowy, Administracyjno-Samorządowy, Kobięcy i Personalny. Akta Wydziału Ogólno-Gospodarczego, z uwagi na zachowane w niewielkim stopniu wyłącznie akta manipulacyjne, zostały w całości wybrakowane. Brak jest również w zespole akt Wojewódzkiej Komisji Rewizyjnej. Zawartość aktowa nie jest jednolita zarówno pod względem stanu zachowanych materiałów, jak i przydatności do badań naukowych. Do

² *Informator o zasobie Archiwum KW PZPR w Olsztynie 1945—1948*, Warszawa 1975, Centralne Archiwum KC PZPR, ss. 80.

³ E. Wojnowski, *Warmia i Mazury w latach 1945—1947. Kształtowanie się stosunków politycznych*, Olsztyn 1968, s. 86.

najcenniejszych należy zaliczyć materiały z konferencji wojewódzkich, posiedzeń plenarnych, narad aktywu partyjnego oraz sprawozdania miesięczne Komitetu Wojewódzkiego i komitetów powiatowych. Dużą stratą dla nauki jest niekompletność zespołu. Brak jest między innymi szeregu protokołów posiedzeń plenarnych oraz sprawozdań miesięcznych.

I. KONFERENCJE WOJEWÓDZKIE 1945 — 1948

(1 jednostka archiwalna — dalej j.a.)

Konferencja Wojewódzka była najwyższą władzą partyjną w województwie. Zwoływał ją Komitet Wojewódzki w porozumieniu z Komitetem Centralnym Polskiej Partii Robotniczej przeciętnie raz w roku. Do zadań jej należało zatwierdzanie sprawozdania Komitetu Wojewódzkiego, dokonywanie wyborów Komitetu Wojewódzkiego i Wojewódzkiej Komisji Rewizyjnej oraz wytyczanie najważniejszych kierunków pracy partyjnej w województwie⁴. Zachowana dokumentacja w omawianym zespole obejmuje protokół z pierwszej Konferencji z 12 i 13 sierpnia 1945 roku, na której omawiano politykę międzynarodową, sytuację wewnętrzną kraju, jak i rolę partii przy zasiedlaniu Okręgu Mazurskiego. Złożone zostało również sprawozdanie z pracy organizacyjnej Komitetu Wojewódzkiego i kilku powstałych komitetów powiatowych. Tematem dyskusji były przede wszystkim sprawy gospodarcze. Ponadto dokonano wyboru Komitetu Wojewódzkiego⁵.

Z drugiej Konferencji z 14 i 15 kwietnia 1946 roku, która była istotnym wydarzeniem w życiu politycznym Okręgu Mazurskiego, zachował się protokół z obrad, sprawozdanie Komitetu Wojewódzkiego za okres od kwietnia 1945 do kwietnia 1946 roku, wykaz delegatów, teksty rezolucji oraz skład Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Partii Robotniczej w Olsztynie w 1946 roku⁶. Na szczególne podkreślenie zasługuje sprawozdanie, obejmujące zagadnienie specyficznych warunków, w których kształtowała się partia na terenie Okręgu

⁴ *Archiwa komitetów wojewódzkich Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Zbiór przepisów*, Warszawa 1969 (dalej AKW), s. 33.

⁵ Na zebraniu partyjnym 18 IV 1945 r. wybrano pierwszy Komitet Wojewódzki w składzie: Stanisław Andryszewski — pierwszy sekretarz, Bronisław Latosiński — drugi sekretarz, Ignacy Marzyński — trzeci sekretarz oraz Franciszek Rohatyński i Józef Łączyński — członkowie. 24 IV 1945 r. na ponownym zebraniu aktywu obowiązki pierwszego sekretarza powierzono Michałowi Sokołowskiemu, a drugim sekretarzem został Franciszek Rohatyński. W skład Komitetu Wojewódzkiego, wybranego na pierwszej Konferencji Wojewódzkiej, weszły 22 osoby: (jedno miejsce zarezerwowano dla drugiego sekretarza) Michał Sokołowski, płk Jakub Prawin, dr Zygmunt Walewicz, Donat Frolewicz, Stanisław Andryszewski, Bronisława Bożalek, Stefan Cwiek, Józef Łączyński, Karol Bodzenta, Samborowski, Leonard Gembala, mjr Włodzimierz Ley, Grodziński, kpt. Henryk Palka, Franciszek Kurzynoga, Kazimierski, Zdzisław Dudziński, Wacław Bralski, Franciszek Skowroński, Jan Kuchta, Zygfryd Winiarski i Stanisław Włodarski.

⁶ W skład Komitetu Wojewódzkiego, wybranego na drugiej Konferencji Wojewódzkiej weszli: Julian Kuc, Stanisław Lange, Stanisław Rajewski, Adam Świdzki, Aleksander Kruczyński, Wacław Gumiński, Ryszard Kalinowski, Henryk Palka, Franciszek Kurzynoga, Józef Światło, Mazur, Borys Worfolomiejew, Sergiusz Sachajda, Ludwik Zieliński, Franciszek Duda, Zdzisław Fibich, Franciszek Borkiewicz, Józef Zgódka, Antoni Grygierczyk, Józef Parol, Stanisław Włodarski. Pierwszym sekretarzem pozostał Ryszard Kalinowski, który funkcję tę sprawował od I 1946 r.

Mazurskiego, oraz wkład partii w organizację rezerwy Milicji Obywatelskiej i Związku Samopomocy Chłopskiej. Na Konferencji dokonano również oceny pierwszego okresu działalności. Starano się znaleźć przyczyny opóźnienia rozwoju gospodarczego regionu. Dużo uwagi poświęcono problemom politycznym oraz opracowano program działania organizacji ze szczególnym uwzględnieniem sprawy referendum.

Poczesne miejsce na drugiej Konferencji Wojewódzkiej zajęły sprawy ludności miejscowej. O tematyce i przebiegu trzeciej Konferencji z 17 i 18 maja 1947 roku informuje protokół, tekst referatu, wygłoszonego przez przedstawiciela Komitetu Centralnego, sprawozdanie roczne, ilustrujące sytuację polityczną Okręgu Mazurskiego w okresie od kwietnia 1946 do maja 1947 roku, pracę administracji państwowej, udział członków partii w radach narodowych, sprawy szkolnictwa, opieki nad sierotami, stan liczbowy członków partii i ich skład socjalny oraz rolę partii w organizowaniu związków zawodowych i Związku Samopomocy Chłopskiej.

Materiały z omawianych konferencji uzupełnia obszerne sprawozdanie I sekretarza Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Partii Robotniczej w Olsztynie, obejmujące ponad trzyletni okres działalności partii na terenie woj. olsztyńskiego oraz wykaz delegatów na Kongres Zjednoczeniowy w 1948 roku⁷.

II. POSIEDZENIA PLENARNE 1946—1947 (1 j.a.)

Komitet Wojewódzki jako instancja partyjna był najwyższą władzą między konferencjami. Zbierał się na swe plenarne posiedzenia przeciętnie raz na 2—3 miesiące. Wybierał spośród siebie egzekutywę oraz trzech sekretarzy. Materiały z posiedzeń zachowały się w stanie zdekompletowanym. Protokół z posiedzenia plenarnego z 16 kwietnia 1946 roku informuje o ukonstytuowaniu się Komitetu Wojewódzkiego oraz tematyce posiedzenia, poświęconego sprawom obsady personalnej wydziałów i obchodów 1 Maja. Posiedzenie z 3 września 1946 roku dotyczyło spraw organizacyjnych partii i likwidacji niedociągnięć. Protokoły z dwóch posiedzeń w 1947 roku omawiają sytuację przedwyborczą, opiekę nad amnestionowanymi, próby wzbogacenia form działalności poszczególnych kół partyjnych oraz doszkalania członków partii⁸.

III. WOJEWÓDZKA KOMISJA REWIZYJNA (brak akt)

IV. EGZEKUTYWA KOMITETU WOJEWÓDZKIEGO 1945 — 1948 (1 j.a.)

Egzekutywa Komitetu Wojewódzkiego na bieżąco kierowała polityką partii. Na jej czele stał I sekretarz, który oprócz kierowania pracą Egzekutywy i aparatu szczególnie w pierwszym okresie kierował wszystkimi ważniejszymi akcjami. Do jego kompetencji należało również współdziałanie z innymi partiami demokratycznymi. Tematyką posiedzeń Egzekutywy Komitetu

⁷ Sygn. I/III.

⁸ Sygn. I/III.

Wojewódzkiego Polskiej Partii Robotniczej w Olsztynie w 1945 roku było ustalanie wytycznych działania, sprawy organizacyjne, akcja osadnicza, żniwna, ocena stanu bezpieczeństwa, aprowizacji, sprawa powołania rad narodowych, sprawy uposażenia robotników i urzędników, uaktywnienie związków zawodowych, współpraca z Komitetem Wojewódzkim Polskiej Partii Socjalistycznej w Olsztynie, sprawa świadczeń rzeczowych oraz zagadnienia komunikacji. Na posiedzeniu z 27 lipca 1945 roku wysunięta została propozycja powołania do życia Klubu Dyskusyjnego w Olsztynie i Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej.

W 1946 roku oprócz planu pracy i spraw organizacyjnych omawiane były sprawy Zjazdu Związku Samopomocy Chłopskiej, wyborów sejmowych, działalności Wojewódzkiego Urzędu Informacji i Propagandy, związków zawodowych, spraw samorządowych, oceny partyjnej organów bezpieczeństwa, działalności Zarządu Wojewódzkiego Ligi Kobiet w Olsztynie. Posiedzenie z 1 marca 1946 roku poświęcono współpracy międzypartyjnej i problemowi mazurskiemu, zaś z 9 sierpnia 1946 roku tzw. „oczyszczeniu” szeregów partyjnych. 20 sierpnia 1946 roku Egzekutywa podjęła decyzję o przygotowaniu kampanii wyborczej. Problematyka posiedzeń Egzekutywy w 1947 roku, oprócz spraw organizacyjnych, dotyczyła oceny sytuacji po wyborach, sprawozdania z tzw. szóstki politycznej, walki ze spekulacją, drożyzną, reorganizacji Konferencji Wojewódzkiej Rady Narodowej. Na posiedzeniach Egzekutywy w 1948 roku dokonywano oceny stanu bezpieczeństwa, realizacji zadań partii na wsi, działalności Związku Samopomocy Chłopskiej. Ponadto rozpatrywano wnioski w sprawie wykluczenia z partii wrogich elementów. Posiedzenie z 28 maja 1948 roku z udziałem przedstawicieli Polskiej Partii Socjalistycznej i Stronnictwa Ludowego, władz i urzędów, poświęcone było problemowi ludności autochtonicznej. W drugiej połowie 1948 roku w tematyce uwidoczniły się przygotowania do Kongresu Zjednoczeniowego⁹.

V. SEKRETARIAT KOMITETU WOJEWÓDZKIEGO 1945 — 1948 (18 j.a.)

Akta Sekretariatu: protokoły posiedzeń, instrukcje i okólniki Komitetu Wojewódzkiego, protokoły wspólnych posiedzeń międzypartyjnych oraz Komisji Porozumiewawczej Stronnictw Politycznych, materiały dotyczące ludności miejscowego pochodzenia, działalności Polskiego Stronnictwa Ludowego, materiały nadesłane z Komitetu Centralnego Polskiej Partii Robotniczej dostarczają cennych informacji do wielu zagadnień. Protokoły z posiedzeń Sekretariatu z 1946 roku informują o sprawach organizacyjnych, personalnych i budżetowo-gospodarczych Komitetu Wojewódzkiego oraz poruszają sprawy bezpieczeństwa.

Oprócz stałych punktów posiedzeń, dotyczących spraw organizacyjnych i personalnych, w 1947 roku zajmowano się przygotowaniem do wyborów partyjnych, oceną pracy Okręgowej Komisji Związków Zawodowych w Olsztynie i Związku Samopomocy Chłopskiej oraz sprawami szkoleniowymi. Na

⁹ Sygn. 1/IV/1 — Tzw. szóstkę polityczną powołano w I 1946 r. Jej zadaniem było uzgadnianie na bieżąco problemów współdziałania międzypartyjnego.

uwagę zasługują protokoły z 23 września 1947 roku i 22 października 1947 roku, ilustrujące sytuację w Komitecie Wojewódzkim Polskiej Partii Socjalistycznej w Olsztynie oraz dotychczasową współpracę międzypartyjną.

Posiedzenia z 31 stycznia, 9 marca, 20 kwietnia i 3 maja 1948 roku dotyczyły współdziałania międzypartyjnego. Sprawom organizacji młodzieżowych poświęcone było posiedzenie z 11 maja, zaś ocenie działalności związków zawodowych — z 21 września 1948 roku. Oprócz zasygnalizowanych już problemów w protokołach przewija się tematyka gospodarcza, zagadnienia szkolenia partyjnego oraz sprawy bezpieczeństwa. Posiedzenia z 25 września i 6 listopada 1948 roku dotyczyły spraw samorządowych¹⁰.

Instrukcje i okólniki Komitetu Wojewódzkiego dotyczą przede wszystkim spraw organizacyjnych, sprawozdawczości, rozbudowy sieci organizacyjnej Związków Samopomocy Chłopskiej, akcji żniwnych i wyborów¹¹.

W oddzielnej teczce zgromadzone zostały materiały o współpracy między Polską Partią Robotniczą a Polską Partią Socjalistyczną oraz Stronnictwem Ludowym. Szczególną wartość ma zachowany w aktach dokument z marca 1946 roku, określający podstawy tej współpracy.

Protokoły z wspólnych posiedzeń dotyczą spraw bieżących, szkoleniowych, oceny dotychczasowej współpracy, przygotowania wspólnych obchodów uroczystości, walki ze spekulacją oraz działalności Związku Samopomocy Chłopskiej.

Dla zagadnień spółdzielczości istotny jest tekst referatu na temat „Uspółdzielczenia produkcji rolnej”, stanowiący załącznik do protokołu z odprawy sekretarzy powiatowych zarządów Stronnictwa Ludowego, zwołanej na 20 sierpnia 1948 roku¹².

Zachowane w niewielkim stopniu protokoły z posiedzeń Komisji Porozumiewawczej Stronnictw Demokratycznych z poszczególnych powiatów dotyczą spraw akcyjnych, organizacji współpracy oraz częściowo spraw gospodarczych w 1948 roku¹³.

Teczka gromadząca materiały tematyczne, związane z ludnością rodzimą, zawiera pismo wojewody, dra Zygmunta Robla, w sprawie wezwania partii do roztoczenia opieki nad tą ludnością, raporty na temat sytuacji Mazurów i Warmiaków oraz protokołów z posiedzenia Komisji do Spraw Autochtonów z 19 czerwca 1948 roku¹⁴.

W dokumentacji dotyczącej Polskiego Stronnictwa Ludowego zawarte są sprawozdania ze zjazdów, oświadczenie o utworzeniu Tymczasowego Wojewódzkiego Zarządu Stronnictwa Ludowego w Olsztynie z 4 marca 1948 roku wraz z wykazem członków Zarządu¹⁵.

Z pozostałych akt Sekretariatu na uwagę zasługują nadesłane materiały z posiedzeń Sekretariatu Komitetu Centralnego Polskiej Partii Robotniczej, okólniki i instrukcje oraz teksty uchwał¹⁶. W korespondencji Sekretariatu

10 Sygn. 1/V/1.

11 Sygn. 1/V/2—5.

12 Sygn. 1/V/6.

13 Sygn. 1/V/7.

14 Sygn. 1/V/8.

15 Sygn. 1/V/9.

16 Sygn. 1/V/13—17 b.

zachowała się kopia pisma Zarządu Okręgowego Związku Akademickiego Młodzieży Polskiej w Olsztynie z 9 września 1948 roku, skierowanego do Ministerstwa Oświaty, w sprawie pozostawienia Studium Prawno-Administracyjnego w Olsztynie¹⁷.

VI. WYDZIAŁ ORGANIZACYJNY 1945 — 1948 (73 j.a.)

Wydział Organizacyjny, utworzony w sierpniu 1945 roku, kierował polityką organizacyjną partii, czuwał nad prawidłowym wzrostem jej szeregów, kierował członków partii do poszczególnych akcji wewnątrzpartyjnych i ogólnopństwowych. Współpracował z niektórymi organizacjami społeczno-politycznymi. Do obowiązków Wydziału należało również sporządzanie okresowych sprawozdań z działalności partii i jej udziału w akcjach¹⁸. Zachowane sprawozdania Wydziału Organizacyjnego, opracowywane dla Komitetu Centralnego Polskiej Partii Robotniczej, składają się z danych opisowych i ankiet statystycznych, zawierających informacje o liczbie członków partii z uwzględnieniem składu socjalnego, liczby komitetów i komórek partyjnych, działalności szkoleniowej, propagandowej, masowych organizacjach robotniczo-chłopskich oraz liczbie radnych w radach narodowych według przynależności partyjnej. Sprawozdania opisowe obrazują sytuację polityczną, gospodarczą, pracę Komitetu Wojewódzkiego i organizacji partyjnych w terenie, udział członków partii w radach narodowych, współpracę z innymi partiami, pracę i działalność administracji państwowej, związków zawodowych, Związku Samopomocy Chłopskiej. Najwcześniejsze sprawozdanie, poświęcone sprawom szkolnictwa, dotyczy września 1945 roku.

Oprócz miesięcznych sprawozdań zachowało się wiele istotnych informacji, sprawozdań, analiz, związanych z rozbudową organizacji partyjnej na wsi, dane statystyczne pracy Wydziału za okres od 20 marca 1946 do 1 maja 1947 roku, informacje o przebiegu konferencji powiatowych i wyborze władz partyjnych na terenie woj. olsztyńskiego, sprawozdania z narad gospodarczych, dane statystyczne, dotyczące zagadnień ludnościowych i gospodarczych, sprawozdania z przebiegu akcji dla uczczenia rocznicy umowy o współpracy między Polską Partią Robotniczą a Polską Partią Socjalistyczną, charakterystyki pracy kół partyjnych, informacja I sekretarza z 25 stycznia 1948 roku o sytuacji politycznej woj. olsztyńskiego i referat sprawozdawczy o stanie liczbowym członków partii, rozdzielniki kolportażu prasy na powiaty za I kwartał 1948 roku, sprawozdania z przebiegu święta 1 Maja, analiza błędów w pracy Wydziału Organizacyjnego Komitetu Wojewódzkiego, wykazy delegatów na Kongres Zjednoczeniowy. Na uwagę badaczy zasługuje analiza działalności i osiągnięć Wydziału Organizacyjnego za lata 1945—1948.

Z działalności referatu sprawozdawczego zachowały się ankiety sprawozdawcze, wyciągi ze sprawozdań komitetów powiatowych, sprawozdania z przebiegu obchodów 1 Maja, Święta Ludowego, z przebiegu wyborów¹⁹. Pla-

17 Sygn. 1/V/18.

18 AKW, s. 35.

19 Sygn. 1/VI/1—3.

ny pracy Wydziału Organizacyjnego i pozostałych wydziałów Komitetu Wojewódzkiego obejmują lata 1945—1948 ²⁰.

Sprawozdania instruktorów z terenu informują o stanie organizacyjno-politycznym powiatów: lidzbarskiego, iławskiego, ostródzkiego, kętrzyńskiego, bartoszyckiego i biskupieckiego w 1945 roku. Sprawozdania z lat 1946—1948 obejmują wszystkie ówczesne powiaty woj. olsztyńskiego ²¹.

Protokoły z narad aktywu wojewódzkiego Polskiej Partii Robotniczej dotyczą spraw organizacyjnych, współpracy z Polską Partią Socjalistyczną, sytuacji politycznej po wyborach oraz spraw gospodarczych ²².

Z odpraw sekretarzy komitetów powiatowych, komitetów gminnych i kierowników wydziałów Komitetu Wojewódzkiego zachowały się jedynie protokoły z lat 1947—1948 ²³. O akcji oczyszczania szeregów partyjnych przed zjednoczeniem świadczą odpisy sprawozdań, komunikaty i zestawienia liczbowe osób wykluczonych z partii oraz protokoły z zebrań, poświęconych temu zagadnieniu ²⁴.

W niewielkim stopniu znajdują odbicie w aktach sprawy referendum z 1946 roku. Zachował się jedynie tekst rządowego projektu ustawy z 26 kwietnia 1946 roku o przeprowadzeniu głosowania oraz meldunki z zebrań informacyjnych o znaczeniu referendum ²⁵. Szczupłe są również materiały dotyczące wyborów do Sejmu Ustawodawczego. Zawierają one zestawienia wyników wyborów w okręgu nr 21, ogłoszenia publiczne Okręgowej Komisji Wyborczej nr 21 w Olsztynie oraz wykazy imienne obywatelskich komitetów powiatowych, spisy wydawnictw przedwyborczych, protokoły z odpraw oraz wykazy osób, wyróżniających się w kampanii wyborczej ²⁶.

W czterech tezkach zgrupowane zostały materiały sprawozdawcze z pracy Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej, Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego i Milicji Obywatelskiej, Komisji Specjalnej do Walki z Nadużyciami, Urzędu Wojewódzkiego oraz protokoły z posiedzeń Olsztyńskiej Wojewódzkiej Rady Narodowej od lutego do grudnia 1948 roku. Na szczególną uwagę zasługuje protokół ze zjazdu wojewódzkiego pracowników organów bezpieczeństwa 30 września 1945 roku, sprawozdania z działalności Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej za lata 1947—1948, statystyczne sprawozdanie dotyczące walki ze spekulacją oraz opracowanie dotyczące działalności Delegatury Komisji Specjalnej do Walki z Nadużyciami w Olsztynie, opracowane w drugą rocznicę jej powstania ²⁷.

Wyodrębnione dane statystyczne z poszczególnych powiatów informują o liczbie członków poszczególnych partii w stosunku do ogólnego stanu ludności ²⁸.

Materiały sprawozdawcze poszczególnych komitetów powiatowych, nadsyłane do Wydziału Organizacyjnego Komitetu Wojewódzkiego, zawierają pro-

20 Sygn. 1/VI/4.

21 Sygn. 1/VI/5—7a.

32 Sygn. 1/VI/8.

23 Sygn. 1/VI/9.

24 Sygn. 1/VI/10.

25 Sygn. 1/VI/11.

26 Sygn. 1/VO/12—12 a.

27 Sygn. 1/VI/13—16.

28 Sygn. 1/VI/17.

tokoły z zebrań, konferencji powiatowych, posiedzeń Egzekutywy, sprawozdania opisowe oraz materiały związane z referendum oraz wyborami do Sejmu Ustawodawczego²⁹.

VII. WYDZIAŁ PROPAGANDY 1945 — 1948 (29 j.a.)

Zorganizowany został pod koniec 1945 roku. Kierował pracą propagandową Komitetu Wojewódzkiego, przeprowadzał akcje polityczno-propagandowe. Nadzorował pracę redakcji wojewódzkiej gazety partyjnej i Wojewódzkiej Szkoły Partyjnej. Wydział opracowywał i wydawał broszury propagandowe, ulotki, afisze. Do jego zadań należał także kolportaż prasy i wydawnictw partyjnych. Ponadto współpracował z organizacjami młodzieżowymi i społecznymi. Przed zjednoczeniem istniały przy Wydziale Propagandy sekcje Oświaty i Szkolenia oraz Zespół Partyjny dla Spraw Młodzieżowych³⁰.

Stan zachowanych akt Wydziału przedstawia się następująco: sprawozdania miesięczne Wydziału, obejmujące sprawy prasy, kolportażu czasopism, pracy propagandowej, współpracy z innymi partiami, działalności organizacji społecznych, posiadają duże luki. Najwcześniejsze sprawozdanie dotyczy dopiero marca 1946 roku. Przy braku kompletnych sprawozdań miesięcznych, cennym uzupełnieniem stały się sporadycznie opracowywane analizy, obejmujące wybrane zagadnienia w dłuższych odcinkach czasowych. Na uwagę zasługuje sprawozdanie z 2 czerwca 1948 roku o sytuacji politycznej i pracy ideowo-wychowawczej w organizacjach społecznych woj. olsztyńskiego. Zawarte są w nim charakterystyki działalności zarządów okręgowych Towarzystwa Przyjaciół Żołnierza, Polskiego Związku b. Więźniów Politycznych, Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej, Ligi Morskiej, Polskiego Czerwonego Krzyża, Polskiego Związku Zachodniego, Związku Inwalidów, Ligi Lotniczej, Związku Uczestników Walki Zbrojnej i Związku Osadników Wojskowych³¹. Plany pracy Wydziału obejmują okres od marca 1947 do września 1948 roku³². Zachowana bibliografia do historii Polskiej Partii Robotniczej w okresie okupacji oraz materiały drukowane z lat 1946—1948 mogą być pomocne przy prowadzeniu badań nad działalnością partii³³.

Sprawozdania komitetów powiatowych, związane z pracą propagandową w terenie, informują o liczbie zebrań, wieców, kolportowanych czasopism, odczytów i bibliotek³⁴.

W materiałach sprawozdawczych Sekcji Oświaty z lat 1946—1948 znajdują się protokoły z posiedzeń egzekutywy nauczycielskiej, Koła Nauczycielskiego Polskiej Partii Robotniczej w Olsztynie oraz z wojewódzkiej narady w dniu 14 listopada 1948 roku, wykazy imienne nauczycieli, zatrudnionych w szkołach zawodowych, sprawozdania o sytuacji w szkolnictwie woj. olsztyńskiego w 1948 roku.

29 Sygn. I/VI/18—73.

30 Wstęp do zespołu Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Partii Robotniczej w Olsztynie, s. 10.

31 Sygn. I/VII/1.

32 Sygn. I/VII/2.

33 Sygn. I/VII/3.

34 Sygn. I/VII/4—5.

Zachowane akta informują również o działalności partyjnej nauczycieli, tematyce konferencji, zawierają sprawozdania z kursów wakacyjnych, wykazy świetlic i ogródków jordanowskich, zestawienia liczbowe szkół i dzieci w roku szkolnym 1947/1948. Do dziejów szkolnictwa wyższego zachowały się niezwykle cenne dokumenty, dotyczące Studium Prawno-Administracyjnego w Olsztynie. O znaczeniu tej uczelni dla regionu świadczy sprawozdanie z konferencji, która odbyła się 10 września 1948 roku w Ministerstwie Oświaty w Warszawie z udziałem delegacji młodzieży akademickiej, protokół z konferencji Komisji do Spraw Wyższej Uczelni Prawno-Społecznej w Olsztynie Studium Prawno-Administracyjnego z 30 czerwca 1948 roku, tekst rezolucji, uchwalonej na zebraniu przedstawicieli akademickich organizacji ideowo-wychowawczych w sprawie bytu Studium, sprawozdania delegacji studentów z pobytu w Ministerstwie Oświaty oraz korespondencja w sprawie likwidacji wyższej uczelni w Olsztynie³⁵.

W materiałach instruktora oświaty znajdują się plany pracy i sprawozdania z wyjazdów w teren i działalności Sekcji Oświatowej, plany pracy Zarządu Okręgowego Związku Nauczycielstwa Polskiego oraz wykazy i charakterystyki nauczycieli³⁶.

Ze spraw szkoleniowych zachowały się materiały sprawozdawcze instruktora szkoleniowego, zawierające wykazy prelegentów i uczestników kursów, ankiety sprawozdawcze, protokoły z odpraw opiekunów kursów korespondencyjnych, bibliografie dla uczestników samokształcenia, sprawozdania z działalności Wojewódzkiej Szkoły Międzypartyjnej w Olsztynie³⁷.

Materiały instruktora d/s kolportażu zawierają jedynie plany pracy, sprawozdania z wyjazdów w teren oraz protokoły z narad³⁸.

Protokoły z posiedzeń zespołu partyjnego dla spraw młodzieżowych obejmują okres od 14 maja do 15 listopada 1948 roku. Omawiano wówczas działalność Związku Harcerstwa Polskiego, Powszechnej Organizacji „Służba Polsce” oraz Związku Młodzieży Polskiej³⁹. W oddzielnych tezkach wyodrębniono materiały sprawozdawcze Związku Walki Młodych, Organizacji Młodzieżowej Towarzystwa Uniwersytetów Robotniczych, Związku Młodzieży Wiejskiej „Wici”, Związku Harcerstwa Polskiego, Związku Młodzieży Polskiej, Towarzystwa Przyjaciół Dzieci, Towarzystwa Przyjaciół Żołnierza, Ligi Morskiej, Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej, Polskiego Związku Zachodniego⁴⁰. Pozostałe akta Wydziału Propagandy informują o obchodach 1 Maja, 22 Lipca i innych uroczystościach⁴¹, 2 j.a. stanowią sprawozdania Wojewódzkiej Szkoły Partyjnej i ewidencje słuchaczy⁴².

35 Sygn. 1/VII/6.

36 Sygn. 1/VII/7–9.

37 Sygn. 1/VII/10–11.

38 Sygn. 1/VII/12.

39 Sygn. 1/VII/13.

40 Sygn. 1/VII/14–21.

41 Sygn. 1/VII/22–25.

42 Sygn. 1/VII/26–27.

VIII. WYDZIAŁ ROLNY 1945 — 1948 (38 j.a.)

Powstał w sierpniu 1945 roku. Zajmował się problemami produkcji rolnej, akcją żniwną, siewną, osiedleńczą. Czuwał nad właściwą działalnością pomocy sąsiedzkiej, ośrodków maszynowych, państwowych nieruchomości ziemskich. Współpracował z Wojewódzkim Zarządem Związku Samopomocy Chłopskiej, Wojewódzkim Urzędem Ziemskim i Związkiem Zawodowym Pracowników Rolnych. Ponadto Wydział pomagał aparatowi państwowemu w sprawach świadczeń rzeczowych i podatku gruntowego. W kwietniu 1948 roku powołano przy Wydziale Rolnym sekcje: Leśną, Mechanizacji Rolnictwa, branżową Państwowych Nieruchomości Ziemskich, Osiedleńczo-Rolną i Oświaty Rolniczej⁴³. Pierwszym zachowanym dokumentem jest sprawozdanie z 11 września 1945 roku, przedstawiające sytuację na wsi, z uwzględnieniem akcji osiedleńczej, ornej, siewnej i żniwnej. Ponadto zawiera ono charakterystykę powiatów pod kątem stanu inwentarza żywego oraz działalności instytucji rolnych. Brak pierwszych miesięcznych sprawozdań uzupełnia ogólne sprawozdanie z 16 kwietnia 1946 roku, obejmujące okres od 1 sierpnia 1945 do 14 kwietnia 1946 roku. Wymieniona wyżej problematyka występuje w dalszych sprawozdaniach do 1948 roku włącznie. W formie załączników zachowały się listy imienne pracowników Olsztyńskiej Izby Rolniczej, Wojewódzkiego Urzędu Ziemskiego w Olsztynie oraz sprawozdanie ze Zjazdu Wojewódzkiego Zarządu Związku Samopomocy Chłopskiej z 3 lutego 1946 roku⁴⁴.

Teczki posiedzeń egzekutyw rolnych Komitetu Wojewódzkiego z lat 1946—1948 zawierają materiały informujące o akcjach, odbudowie wsi, działalności Związku Samopomocy Chłopskiej, zagadnieniach spółdzielczości, osadnictwa, oświaty rolniczej i ośrodkach maszynowych⁴⁵. Plany pracy obejmują lata 1945, 1947—1948⁴⁶.

Sprawy rolne przewijają się w sprawozdaniach instruktorów z pobytu w terenie oraz protokołach z zebrań międzypartyjnych i porad aktywu rolniczego⁴⁷.

Materiały z konferencji sekcji, utworzonych przy Wydziale Rolnym, dostarczają danych do zagadnień osiedleńczo-rolnych i mechanizacji rolnictwa. Protokoły z posiedzeń Egzekutywy Rolnej, sprawozdania opisowe, ankiety statystyczne poszczególnych komitetów powiatowych ilustrują sytuację rolną w terenie⁴⁸.

Część teczek grupuje materiały sprawozdawcze, okólniki i instrukcje, dotyczące akcji osiedleńczej i uwłaszczeniowej, pomocy sąsiedzkiej w rolnictwie oraz stanu gospodarstw w poszczególnych powiatach⁴⁹. Z instytucji związanych z rolnictwem zachowały się nadesłane sprawozdania Zarządu Wojewódzkiego Związku Samopomocy Chłopskiej, Związku Osadników Wojskowych, Wojewódzkiego Pełnomocnika Rządu d/s Podatku Gruntowego, Tech-

43 AKW, s. 35.

44 Sygn. 1/VIII/2—3.

45 Sygn. 1/VIII/1.

46 Sygn. 1/VIII/4.

47 Sygn. 1/VIII/5—8.

48 Sygn. 1/VIII/9—17.

49 Sygn. 1/VIII/18—22.

nicznej Obsługi Rolnictwa, Państwowych Nieruchomości Ziemskich, Wojewódzkiego Pełnomocnika Akcji Siewnej, Olsztyńskiej Izby Rolniczej oraz Związku Zawodowego Robotników i Pracowników Rolnych⁵⁰. Działalność komitetów folwarcznych obrazują materiały sprawozdawcze tych komitetów z terenu woj. olsztyńskiego⁵¹.

O początkach oświaty rolniczej informuje protokół z zebrania organizacyjnego w sprawie oświaty i szkół rolniczych z 19 stycznia 1946 roku, zestawienie szkół i oświaty rolnej z 1947 roku oraz wnioski i tekst wystąpienia na posiedzeniu Olsztyńskiej Wojewódzkiej Rady Narodowej w sprawie oświaty rolniczej z 1948 roku⁵².

IX. WYDZIAŁ PRZEMYSŁOWY 1945 – 1948 (17 j.a.)

Powstał w końcu 1945 roku. Zadaniem Wydziału Przemysłowego było zabezpieczenie obiektów przemysłowych i udzielenie pomocy w uruchomieniu przemysłu i spółdzielczości w Okręgu Mazurskim. Zajmował się zagadnieniami produkcji, wydajności i współzawodnictwa pracy. Czuwał nad właściwą pracą innych większych jednostek gospodarczych. Do Wydziału Przemysłowego należały również sprawy aprowizacji i handlu⁵³.

Sprawozdania miesięczne Wydziału Przemysłowego obejmują okres od października 1945 do sierpnia 1948 roku. Zawierają one ocenę organizacyjną przemysłu, charakteryzują pracę spółdzielczości, działalność związków zawodowych oraz uwidaczniają działalność partii wśród zakładów przemysłowych. Na szczególną uwagę zasługuje sprawozdanie sytuacyjne rozbudowy przemysłu woj. olsztyńskiego⁵⁴. Plany pracy Wydziału obejmują lata 1946–1948⁵⁵.

Sprawozdania instruktorów z wyjazdów w teren przedstawiają sytuację w poszczególnych powiatach oraz zawierają ocenę pracy komitetów powiatowych⁵⁶. W stanie szczytkowym przetrwały protokoły z posiedzeń Wydziału Przemysłowego. Dotyczą one planu gospodarczego na rok 1949 oraz współzawodnictwa⁵⁷. Liczbę zakładów przemysłowych i zatrudnionych pracowników, wartość produkcji, liczbę członków partii i dane, dotyczące rozwoju spółdzielczości, podają sprawozdania miesięczne referatów przemysłowych⁵⁸. Dane statystyczne, wykazy przedsiębiorstw przemysłowych i warsztatów pracy w woj. olsztyńskim w latach 1945 i 1947 oraz informacje o liczbie organizacji partyjnych w zakładach przemysłowych wyodrębnione zostały w oddzielnych tezkach⁵⁹. Na szersze omówienie zasługują materiały sprawozdawcze Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie. Zawierają one sprawozdania Wydziału Przemysłu i Handlu, Wydziału Rybackiego za 1946 rok, plany urucho-

50 Sygn. 1/VIII/23–28a, 30–30a, 32–33.

51 Sygn. 1/VIII/29.

52 Sygn. 1/VIII/31.

53 AKW, s. 36.

54 Sygn. 1/IX/1.

55 Sygn. 1/IX/2.

56 Sygn. 1/IX/3.

57 Sygn. 1/IX/4.

58 Sygn. 1/IX/5–5a.

59 Sygn. 1/IX/6.

mienia przemysłu w Okręgu Mazurskim w 1946 roku, sprawozdania z konferencji pod hasłem „Przemysł dla wsi”, z 14 czerwca 1947 roku, poświęconej zagadnieniu kontroli i współpracy czynnika społecznego, rad narodowych i Związków Samopomocy Chłopskiej w wymianie towarowej, sprawozdanie roczne z działalności przemysłu państwowego za 1947 rok, analizę osiągnięć i braków w przemyśle, handlu i spółdzielczości za okres od 1 kwietnia 1946 do 1 kwietnia 1947 roku⁶⁰. Sprawozdania placówek spółdzielczych z lat 1946—1948 zawierają wrywkowe protokoły z posiedzeń w sprawach gospodarczych, sprawozdania banków ludowych i placówek handlowych, wykazy władz szeregu spółdzielni z określeniem przynależności partyjnej⁶¹.

Ponadto w aktach figurują sprawozdania miesięczne i wykaz pracowników Dyrekcji Lasów Państwowych Okręgu Mazurskiego w Olsztynie z lat 1946—1948, wykazy nadleśniczych i kierowników tartaków⁶². Wśród nadesłanej korespondencji z instytucji poszczególnych branż przemysłowych znajdują się sprawozdania z rozwoju Państwowej Fabryki Sklejek, Oklein i Płyt w Piszcu za sierpień 1947 roku, cukrowni w Kętrzynie, fabryk wyrobów drzewnych, młynów, gazowni miejskiej w Olsztynie za 1947 rok, fabryki kawy w Kętrzynie, browarów, Spółdzielni Budownictwa Wiejskiego oraz Olsztyńskiej Dyrekcji Przemysłu Miejsowego w Olsztynie⁶³. Wiele istotnych danych do początków uruchomienia przemysłu dostarczają sprawozdania z działalności Delegatury Ministerstwa Przemysłu na Okręg Mazurski⁶⁴. W aktach Komisji Specjalnej do Walki z Nadużyciami znajdują się wykazy członków komisji cennikowych, dane dotyczące akcji kontrolnych, protokoły z posiedzeń aktywów walki z drożyzną⁶⁵. Zachowana korespondencja Wydziału nie zawiera istotniejszych materiałów.

X. WYDZIAŁ KOMUNIKACYJNY 1946 — 1948 (15 j.a.)

Zorganizowany został w styczniu 1946 roku pod nazwą Wydział Kolejowy. Kierował pracą organizacji partyjnych wśród kolejarzy, transportowców i łącznościowców. Do jego kompetencji należało między innymi czuwanie nad pracą Związku Zawodowego Kolejarzy, Transportowców i Pocztowników⁶⁶.

Zachowane protokoły z posiedzeń Wydziału dostarczają danych do spraw organizacyjnych⁶⁷. Cenne informacje do badań zawarte są w opisowych i statystycznych sprawozdaniach miesięcznych Wydziału z lat 1946—1948 oraz sprawozdaniach o rozwoju organizacyjnym kół partyjnych Dróg Wodnych, Dróg Kołowych i Koła Transportu Państwowej Komunikacji Samochodowej⁶⁸. Plany pracy Wydziału dotyczą zaledwie kilku miesięcy 1947 roku⁶⁹. Zachowane ma-

60 Sygn. 1/IX/7.

61 Sygn. 1/IX/8.

62 Sygn. 1/IX/9—11.

63 Sygn. 1/IX/12—13.

64 Sygn. 1/IX/14.

65 Sygn. 1/IX/15.

66 AKW, s. 37.

67 Sygn. 1/X/1.

68 Sygn. 1/X/2.

69 Sygn. 1/X/3.

teriały z lat 1947—1948 w niewielkim stopniu odzwierciedlają działalność Wydziału Sekcji Samochodowej, Motoryzacyjnej, Kolejowej i Poczto-Telekomunikacyjnej ⁷⁰.

W sprawozdaniach instruktorów terenowych znajduje odbicie działalność komitetów powiatowych i kolejowych komórek partyjnych ⁷¹. Protokoły z narad aktywu kolejowego, z uwagi na swą fragmentaryczność, nie przedstawiają większej wartości badawczej ⁷². Akta dotyczące współpracy Polskiej Partii Robotniczej i Polskiej Partii Socjalistycznej informują przede wszystkim o przebiegu tej akcji w ośrodkach kolejowych woj. olsztyńskiego ⁷³.

W materiałach nadsyłanych przez komitety powiatowe znajdują się ankiety sprawozdawcze, protokoły z narad oraz korespondencja ⁷⁴. 2 j.a. dotyczą działalności partyjnej Komitetu Kolejowego w Olsztynie z lat 1945—1948 oraz komitetów kolejowych w Białymstoku ⁷⁵. Częściowe zaledwie odbicie w aktach znalazła akcja współzawodnictwa na kolei, wybory do Zarządu Związku Zawodowego Kolejarzy oraz działalność Komendy Okręgowej Służby Ochrony Kolei ⁷⁶.

O nieprawidłowościach w pracy kolei w 1946 i 1948 roku świadczą meldunki z terenu ⁷⁷. W korespondencji Wydziału Komunikacji zachowała się „Gazetka Kolejowa” nr 11 z 15 listopada 1946 roku, wydawana przez Komitet Kolejowy Polskiej Partii Robotniczej w Olsztynie, oraz dwa numery gazetki ściennej z 1947 roku ⁷⁸.

XI. WYDZIAŁ ZAWODOWY 1946 — 1948 (11 j.a.)

Zorganizowany został w marcu 1946 roku. Zajmował się organizacją związków zawodowych i rad zakładowych. Współpracował z Okręgową Komisją Związków Zawodowych. O sprawach organizacyjnych Wydziału informują protokoły z posiedzeń z lat 1946—1948 ⁷⁹.

Sprawy organizacyjne, jak również dane o liczbie członków związków zawodowych, liczbie oddziałów i kół związkowych, ocena działalności związków i rad zakładowych znajdują wyraz w sprawozdaniach miesięcznych oraz obszernym omówieniu działalności Wydziału za lata 1946—1947. Dołączone do akt opracowanie „Praca związków zawodowych w Okręgu Mazurskim” dostarcza wiele cennych informacji do zagadnień związkowych. Szczególnie warta podkreślenia jest działalność kulturalno-oświatowa związków zawodowych ⁸⁰.

Plany pracy Wydziału dotyczą lat 1946—1948 ⁸¹. Pozostałe akta Wydziału

70 Sygn. 1/X/4.

71 Sygn. 1/X/5.

72 Sygn. 1/X/6.

73 Sygn. 1/X/7.

74 Sygn. 1/X/8.

75 Sygn. 1/X/9—10.

76 Sygn. 1/X/11—13.

77 Sygn. 1/X/14.

78 Sygn. 1/X/15.

79 Sygn. 1/XI/1.

80 Sygn. 1/XI/2.

81 Sygn. 1/XI/3.

to: sprawozdania instruktorów z wyjazdów w teren⁸², protokoły z posiedzeń wydziałów zawodowych komitetów wojewódzkich Polskiej Partii Robotniczej i Polskiej Partii Socjalistycznej w Olsztynie⁸³, miesięczne sprawozdania referatów zawodowych komitetów powiatowych⁸⁴.

Z narad aktywu związkowego zachowały się: protokoły z posiedzenia z 25 kwietnia 1947 roku, na którym przedstawiona została akcja wyborcza do związków zawodowych oraz protokoły ze zjazdu wojewódzkiego aktywu związków zawodowych w Olsztynie⁸⁵. Pozostałe akta zawierają wykazy członków zarządów związków zawodowych z terenu woj. olsztyńskiego⁸⁶ i sprawozdania Okręgowej Komisji Związków Zawodowych w Olsztynie z lat 1947—1948. W sprawozdaniach tych znajdujemy informacje o liczbie członków i oddziałów związków zawodowych, posiedzeniach Okręgowej Komisji Związków Zawodowych, liczbie instruktorów, dane dotyczące pracy wydziałów, stanie zatrudnienia w przemyśle, sprawach aprowizacji, działalności rad zakładowych, organizacjach kobiecych, młodzieżowych oraz kolportażu prasy⁸⁷.

Wyodrębnione materiały sprawozdawcze z lat 1947—1948 dotyczą działalności zarządów okręgowych Związku Zawodowego Pracowników Skarbowych, Transportowców, pracowników instytucji społecznych, Związku Nauczycielstwa Polskiego, Związku Robotników i Pracowników Rolnych, pracowników administracji wojskowej, Związku Pracowników Przemysłu Włókienniczego, Pracowników Przemysłu Spożywczego oraz Związku Inwalidów Wojskowych⁸⁸.

XII. WYDZIAŁ ADMINISTRACYJNO-SAMORZĄDOWY 1946—1948 (9 j.a.)

Zorganizowany został w maju 1946 roku. Czuwał nad prawidłową realizacją wtycznych partii w działalności organów administracji publicznej i samorządowej. Zajmował się w pierwszym rzędzie właściwą pracą rad narodowych, dbał o udział członków partii w pracy rad terenowych⁸⁹. Z tego dość szerokiego zakresu działania zachowało się zaledwie 9 teczek. O działalności Wydziału informują sprawozdania miesięczne za okres od stycznia 1946 do września 1947. Wśród załączników do sprawozdań figurują wykazy imienne pracowników organów samorządowych i starostw powiatowych oraz wyciągi ze sprawozdań opisowych⁹⁰. Dane dotyczące składu rad narodowych znajdują odbicie również w wyodrębnionych sprawozdaniach referatów administracyjno-samorządowych komitetów powiatowych z 1946 roku⁹¹.

Materiały sprawozdawcze Olsztyńskiej Wojewódzkiej Rady Narodowej obejmują lata 1946—1948. Zawierają wykazy starostów i wicestarostów, inzy-

82 Sygn. 1/XI/4.

83 Sygn. 1/XI/5.

84 Sygn. 1/XI/6.

85 Sygn. 1/XI/7.

86 Sygn. 1/XI/8.

87 Sygn. 1/XI/9.

88 Sygn. 1/XI/10.

89 AKW, s. 37.

90 Sygn. 1/XII/1.

91 Sygn. 1/XII/3—5.

nierów i techników w Okręgu Mazurskim w 1946 roku, wykazy naczelników Wydziałów Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie, wykazy imienne radnych, wykazy powiatów z podziałem na gminy i gromady, protokoły z posiedzeń plenarnych za drugie półrocze 1948 roku. Ponadto na uwagę zasługuje ocena realizacji zadań rad terenowych i organów wykonawczych oraz sprawozdanie z działalności Wydziału Wojewódzkiego w Olsztynie za rok 1948⁹².

Wyodrębnione teksty referatów, przygotowanych na posiedzenia plenarne Olsztyńskiej Wojewódzkiej Rady Narodowej, dotyczą odbudowy miast i wsi woj. olsztyńskiego, działalności Technicznej Obsługi Rolnictwa, planu inwestycyjnego, akcji siewnej, lasów państwowych, elektryfikacji wsi, spraw rolnych i oświaty rolniczej⁹³.

XIII. WYDZIAŁ KOBIECY 1946–1948 (17 j.a.)

Powstał w lipcu 1946 roku. Do zadań Wydziału należała aktywizacja partyjna i zawodowa kobiet oraz współpraca z Ligą Kobiet i Towarzystwem Przyjaciół Dzieci. Wydział był współorganizatorem szkolenia politycznego i zawodowego kobiet. Dbał o właściwą reprezentację kobiet we władzach partyjnych⁹⁴. Z akt Wydziału zachowały się niekompletne protokoły z posiedzeń z lat 1947–1948, dotyczące przede wszystkim spraw organizacyjnych oraz protokoły z posiedzeń Rady Kobiecej z 1948 roku. 25 lipca 1946 roku odbył się pierwszy zjazd kobiet — członkiń partii woj. olsztyńskiego, o czym świadczy protokół z obrad⁹⁵. Sprawozdania miesięczne Wydziału Kobiecego dają obraz dynamiki rozwoju ruchu kobiecego.

W teście sprawozdań znajdują się również wykazy kobiet-radnych w poszczególnych powiatach, wyciągi ze sprawozdań opisowych komitetów powiatowych⁹⁶. Plany pracy Wydziału obejmują lata 1947–1948⁹⁷. Pozostały materiał aktowy stanowią sprawozdania instruktorek Wydziału, omawiające nieprawidłowości w pracy aktywu kobiecego, protokoły z narad aktywu kobiecego, wykazy członkiń Polskiej Partii Robotniczej z poszczególnych powiatów, protokoły wspólnych narad międzypartyjnych i narad aktywu kobiecego w powiatach oraz materiały sprawozdawcze referatów kobiecych⁹⁸.

Pozostałe akta informują o działalności Zarządu Wojewódzkiego Ligi Kobiet w Olsztynie⁹⁹, pracy kobiet w związkach zawodowych w 1948 roku¹⁰⁰ oraz udziale kobiet w uroczystościach państwowych¹⁰¹. W oddzielnej teście zgrupowane zostały sprawozdania z narad i konferencji Komitetu Centralnego Polskiej Partii Robotniczej z lat 1947–1948¹⁰². Korespondencja Wydziału, dotycząca jedynie 1948 roku, nie przedstawia większej wartości naukowej.

92 Sygn. 1/XII/6.

93 Sygn. 1/XII/7.

94 AKW, s. 37.

95 Sygn. 1/XIII/1–2.

96 Sygn. 1/XIII/3.

97 Sygn. 1/XIII/4.

98 Sygn. 1/XIII/5–12.

99 Sygn. 1/XIII/13.

100 Sygn. 1/XIII/14.

101 Sygn. 1/XIII/15.

102 Sygn. 1/XIII/16.

XIV. WYDZIAŁ PERSONALNY 1945 — 1948 (30 j.a.)

Zorganizowany został prawdopodobnie w połowie 1945 roku. Zajmował się polityką kadrową partii. Czuwał nad właściwym doborem kadr partyjnych i kierował członków partii na poszczególne odcinki pracy. Prowadził ewidencję członków partii i gromadził akta personalne. Przygotowywał wnioski personalne na posiedzenia Egzekutywy lub Sekretariatu¹⁰³.

Sprawozdania Wydziału obejmują okres od września 1945 do października 1948 roku. Ankiety i sprawozdania opisowe informują o liczbie członków Polskiej Partii Robotniczej, ich składzie socjalnym, sprawach szkoleniowych, obsadzie personalnej komitetów, aktualnych zmianach personalnych na stanowiskach starostów i wicestarostów¹⁰⁴. Plany pracy Wydziału dotyczą lat 1946—1948¹⁰⁵.

Pozostałe akta to sprawozdania instruktorów z pobytu w terenie¹⁰⁶, protokoły narad kierowników personalnych większych zakładów pracy¹⁰⁷, sprawozdania komitetów powiatowych i kierowników zakładów¹⁰⁸, charakterystyki członków Polskiej Partii Robotniczej oraz ich karty personalne¹⁰⁹, karty ewidencyjne pracowników aparatu partyjnego¹¹⁰, wykazy komendantów i funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej woj. olsztyńskiego¹¹¹, wykazy członków partii z poszczególnych powiatów¹¹² oraz korespondencja¹¹³.

W zasobie Archiwum Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, oprócz wyżej scharakteryzowanych akt Komitetu Wojewódzkiego, znajdują się akta z lat 1945—1948 Komitetu Miejskiego w Olsztynie oraz 19 zespołów komitetów powiatowych Polskiej Partii Robotniczej w Bartoszycach, Braniewie, Biskupcu, Działdowie, Giżycku, Górowie Iławeckim, Iławie, Kętrzynie, Lidzbarku, Morągu, Mrągowie, Nowym Mieście, Nidzicy, Olsztynie, Ostródzie, Pastłuku, Piszcu, Szczytnie i Węgorzewie. Szczególnie znaczenie dla badaczy posiadają zachowane zespoły Komitetu Powiatowego Polskiej Partii Robotniczej w Działdowie i Nowym Mieście, bowiem przynależność tych powiatów w latach 1945—1950 do woj. warszawskiego i bydgoskiego sprawiła, że w aktach Komitetu Wojewódzkiego w Olsztynie brak odzwierciedlenia ich działalności.

Wymienione zespoły zawierają protokoły z konferencji powiatowych, posiedzeń plenarnych, posiedzeń egzekutyw, akta sekretariatów komitetów powiatowych oraz akta referatów: Organizacyjnego, Propagandy, Rolnego, Przemysłowego, Komunikacyjnego, Zawodowego, Administracyjno-Samorządowego, Kobięcego, Personalnego oraz Komisji Kontroli Partyjnej.

103 AKW, s. 36—37.

104 Sygn. 1/XIV/1.

105 Sygn. 1/XIV/2.

106 Sygn. 1/XIV/3.

107 Sygn. 1/XIV/4.

108 Sygn. 1/XIV/5—8.

109 Sygn. 1/XIV/9—11.

110 Sygn. 1/XIV/12.

111 Sygn. 1/XIV/13.

112 Sygn. 1/XIV/14—15.

113 Sygn. 1/XIV/16—30.

